

23 коп.

599
3

Г. Гайдаржи

Ана
Тарафым

АНА ТАРАФЫМ
(край родной)

А Р Х И В
СТЕПАНА КУРЮПТО

GAGAUZ MILLI ARHIVI

№ 599

«CENTRUL DE CERCETĂRI
ȘTIINȚIFICE AL GAGAUZIEI»

НИЦ ГАГАУЗИИ
ИМ. М.В. МАРУНЕВИЧ

АЙ, БУЖААМ, БУЖААМ

(Буджак мой, Буджак)

Ай, Бужаам, Бужаам,
Заваллы Бужаам,
Не пек суук тенин,
Не пек кыт кужаан!

Евелләр хаксыз
Сән емәрдин тер,
Деделәр сусуз
Актарарды ер.

Евелләр енгин
Мераларында
Билмәәздин ренги
Пелиндән каарә.

Ай, Бужаам, Бужаам,
Түркүлү, жөмерт,
Не долмуш кужаан
Чок ренкли демет!

Пелинни толока,
Ер пеклик, кумсал,
Кенарсыз пырлога
Сөктү демир мал.

Чол тасмаларын
Унутту куллуу,
Сык анныкларын
Кайып кусурлуу.

Ай, Бужаам, Бужаам,
Даннарын пембә!
Кысметлийим бән,
Ки дуудум бырда.

Шинди амбарын
Чатлээр варлыктан,
Ишчи миллетин
Чалэр шенниктән.

Ай, Бужаам, Бужаам,
Туркулү Бужаам,
Чок сыжак тенин,
Чок зенгин кужаан!

ТАРАФЫМ ДИИШЕР
(Преобразуется мой край)

Даасызлык — белайды Бужакта,
Тоз-думан калкарды евелләр,
Боралар сөкәрди кырларда
Шушекил бүүәркан екиннәр.

Мерайы карарладым гезмәә,
Ани евел чол ер сайыларды,
Ани кимсей кыймамыш сокмаа
Бир пулук: демир да байыларды...

Ким билсин, кәр шинди да, беким,
Орада фидан үзү гөрмәзсин,
Беким, хеп сайэрлар чол ери,
Нердә хич хыйар да бир бүүтмәзсин...

Уурадым... Баксам: ер танынмаз,
Даа көрпә далларлан фышырдээр,
Енгиңнии — гөрүшлән капланмаз
(Йа бак, не бошта инсан йапәр!)

Гөз атып долай мералара,
Булмадым ески ириклери,
Ани топланарды оннара
Атылы йаамурун селлери.

Илердән шу заваллы чифтчи
Бетвалаарды йылмада тарла,
Чүнкү су аларды саа ери,
Уздүрүп ону алчаклара.

Бу зарарын са акындан гелмәә
Варды нижә — сүр айкырыя!
Ама йа денә сән дөн-дөнмәә,
Тарлажыын ачан нижә тасма!

Билмесәм, ки несой зор чекәрди
Чифтчиләр сусуз чол Бужакта,
Санарым, ки евелдән буўәрди
Хербир ешилдән бу тарафта.

Душүнерим гележек саада...
Гелени Бужаан чок таа айдын,
Раз онун гержик кырларында
Чалышәр миллетлери метин.

КЫСМЕТ ГЕЛДИ (Счастье обрели)

Биләрди инсаннар екмәә
Бужак кырларында екин,
Биләрдиләр ушак буўтмаә,
Чалышарак — олсун метин.

Шарап йапмаа, шарап ичмәә
Биләрди Бужакта инсан,
Ләәзым сайды, — силах дөкмәә,
Хем калгынып, кыймаа душман.

Фикир хем кыйаклык етәрди
Хер вакыт бу тарафта.
Салт йашамак катран дөкәрди
Сабурлу үреклерә.

Херзаман халка етәрди
Кызгыннык хем чемреклик,
Салт башка йолдан гечәрди
Бизим варлык хем кысметлик.

Йыллар ашты — дуўштә, буушта,
Дуўш, буушмак емиш верди:
Дууду ени гүн Бужакта,
Шафкыннан да кысмет гелди.

СААЛЫЖАКЛАН, АНА ТАРАФЫМ (До свидания, край родной)

Саалыжаклан
Жал,
Гөзелим-тарафым!
Аф ет бени,
Ки гидерим,
Бужакым!

Аф ет бени,
Жайылыны,
Ки брактым,
Чок вақыда,
Чок йыллара
Бән сени...

Гелир вакыт —
Бән дөнәрим

Евимä,
жайыллы да
Чевирäрим
Билгийä.

Гужениктир
Билгисизлик
Дүннедä,
Нижä нуурсуз
Сапа-саа гөз
Ўзүндä.

Ана-тараф,
Күсмä сән нек
Оолуна:
Дүшä-калка
Бән дөнäрим
Йолуна.

Хич бир вакыт
Бракмайарым
Тек сени,
Ежел егмäm,
Гормедäән ки
Бән сени...

Бүүттүн бени
Кысметликтä,
Бужакым,
Шукүр сана,
Ана-боба
Тарафым!

БҮҮК ЙОЛДА КАВАК

(Тополь у шоссе)

Шу бүүк йолун бойунда —
Балбан кавак,
Хербир гелән-геченä—
Селеми йалпак.

Ким да олмаса йолжу:
Ихтәр йа көрпә —
Кызгынныкта бир буржу
Дөшедир гөлгä.

Чывгынныкта куйтулээр
Донмуш гечени,
Нижä бир боба корээр
Көрпә ушааны.

Кимсейдән өдек истäмеер
Жөмертлии ичин,
Кимсейä итраф едäмеер
Ажысы ичин.

Йол бойунда сусарак,
Ўрук жан гиби,
Бууер гүр ешил кавак,
Гөкä өзенип.

Гök гөзäl — ко йаклашсын,
Енсä үүсеклии!
Кök-фырынын гечмесин
Сäде алифлии!

АНА ТАРАФЫМ
(Край родной)

Да генä гөзлерми öпер
Серин илкйаз лүзгерлери,
Ураам пек шен далгаланэр,
Сени дуйуп, дуума ерим.

Аклым тутэр күчүклуумдән
Турлу ренктä чичеклери,
Куан оннарын үстундä,
Алатлан топлайан балы.

Северим дүз чайырлары,
Сүрүйлән каз су бойунда,
Койун долу йамачлары,
Сыыр, хергелä — гезән бошта.

Бакмаа северим хоруда
Ал дуваклы кызлара,
Герданнары колларында,
Седефлери сыра-сыра.

Кök халкымы северим пек:
Бежерикли, жöмерт калби,
Кадынжайы чакэр чемрек,
Шу алайда — жыван, каави.

Биаз салкым чичек ачэр,
Каршы гелип йолжулары,
Да жүмлä те буннар анэр:
Сендäйим бән, ана ерим!

ИЙАН ГЕЗÄРИМ БУЖАКТА
(Я обойду Буджак пешком)

Ийан гезäрим Бужакта,
Шен долайларым, йортарак,
О ерлери, нердä сефтä
Дүшүм курмушту бол сокак.

Шен долайларым ерлери,
Нердä гезмиштим таа күчүккән,
Каршы гелмиштим йäримми,
Севгим беним ешил коруккан.

Ийан гезäрим топраамы,
Нердä гүлä куйу казышты,
Сызландырып аналары,
Пеликлернä да краа сачмышты.

Бән долашарым, кардашым,
Мезарлары, ки сайысыз,
Нердә бобам, анам, достум
Уйэрлар хич бир шүпесиз.

Бән долашарым мезары,
Долу кин үрекли дүшәннән,
Чойун, беким ки, узлери
Дост олмамыштыр устурайлан.

О мезарда ставроз да йок —
Салт ак таш онун башында,
Кызгын куршун булан пек чок,
Хепси са вар мы йазыда?

Йайан гезәрим долайда,
Нердә дуудум, мутлу буудум,
Салкым чичаа мердә сефтә
Пелиннән карышык коктум.

КААВИЙСИН САН (Ты могуч)

Атеш, казгын Бужак йолу,
Йакэр — йок куртулуш...
Даа бойунда мешә бойлу
Бир сык гөлгә сермиш.

Гөлгесинә топарландым
Сериннемәә алатлан,
Баксам: беним ески достум
Кувет тутмуш вакытлан...

Бән таныдым сени, достум,
Макар ки далланмышын,
Да, диз чөкүп, шүкүр еттим,
Ки буук мешә олмушун.

Тутэрмысын сән аклында,
Нижә, кучүк фиданкан,
Бени саклаардын гөлгендә,
Кызгын гүнеш йакаркан.

Унутмадын мы, шен достум,
Нижә чок йыл геери
Кызгын бир гүлә парчасы
Кырышты далыны.

Көрпайдин сән — йашым акты,
Саркык дала бакаркан,
Туттуйду жанымы санжы,
Канадыны кесәркан.

Фит битишмиш йаран сенин,
Ери да диил белли,
Дал етишмиш филизлерин —
Темиз, көклү, каави.

Каавийсин сән, каавийим бән, —
Зор кырмаа бизи,
Куведимиз бак топрактан,
Ана топраан тери.

ИЛКИАЗ САБААСЫ
(Весеннее утро)

Гүн ипек пелииннән
Кушамыш даайы,
Булутлар сүруйлән
Ўздүрер кайыы.

Булутлар үзерләр,
Тулумсу, шишкин,
Сансын дениздә кәр
Безләр гемини.

Бажадан калкэр дик
Краа гиби түтүн,
Аазындан фырлээр сык
Сары кывылжын.

Лүзгәр долашарса
Ачмыш салкымжыы,
Гүжүлә салларса
Бийаз чичекии.

Те ашэр думан да
Байыр сыртыны,
Герилер аачлар да,
Гелинжә гимни.

ТУНА... ТУНА
(Дунай... Дунай)

Түркулү дүзлүкчә
Кара денизә
Туна дурмамайжа
Актарэр далга.

Туна... Туна... Туна,
Гүр, гениш дерә!
Бана сөлесәнә,
Саташтын нейә?

Неләр ишитмиштир
Маави суларын,
Кими салламыштыр
Шен далгаларын?

Аклында ләазымдыр
Чок тутасын сән:

Биннән жан гечмиштир
Сени айкыр дан.

GAGAUZ MILLI ARHIVI
№ 599
«CENTRUL DE CERCETARI
ȘTIINȚIFICE AL GAGAUZIEI»

НИЦ ГАГАУЗИИ
ИМ. М.В. МАРУНЕВИЧ

Сенин кенарында
Сааби гездиләр
Татарлар түркләрлән,
Валахлар, руслар.

Чок каннар акмыштыр
Гөкчә айнана,
Чүнкү шиндийадан
Суларын пембә.

Шан булду кылычлан
Чок миллет бурда,
Гуус-гуусә калкаркан
Гуреш кырында.

Етәр сана, Туна,
Аскер суламаа!
Таа ни диил ми намы
Иштә казанмаа?

Кардаш халклар, мутлак,
Туна бойундан
Катлайарлар, ортак,
Шаны евелдән!...

Түркүлү дүзлүкчә
Кара денизә
Еникуну Туна
Ташыйер далга.

Бужакта гиби гөзәл
Йоктур гөрдүүм дан ерләр!
Сабаасы, каушмасы —
Гержиклик — йок маанасы!

Кырмызы даннар сабаалән
Алатлээр араланмаа,
Сансын гүн быкмыш гежәйлән
Диришип кавгаланмаа.

Гун-гүнеш каушажейкан,
Узадәр кулакларны,
Сансын, биздән гидежейкән,
Таа истеер дуруклансын.

ЧАТЫРЫК ЙОЛДА

(На перекрестке)

Чатырык йолда бир канара
Бакарак аяа йалдызланарды,
Сансын, шафк едип, йолжулара
Алатламасыннар йалварарды.

Кыймады жаным те гечейим
Ианындан, денәмедәән ону,
Йокту нижә бән отурмайым
Да өзнек сииретмейим кууйу.

Ток гөрдүүм, ки йарашсын бишей
Йылдызлы кууйун гозеллиинә!
Шафк шафка сокакча айнашәр,
Гөз кыпып бири бириләрнә.

Куу сусәр. Раатлык долайларда.
Ай бакәр йолун айнасына,
Салт цырцыр чекиргейлән ортак
Быкмээрлар хава чалмасына.

Узакта чобан көпәә кести
Орталыын гежә сессизлиини,
Бир йумак лүзгәр генә ести,
Хавайа катып темизлиини.

Бән да тә, истәмейрәк калктым
Ылыжа бийәз канарадан
Да йолу евә доору каптым,
Ууруна чыкып кырдырмадан.

ИЛКИАЗЫН (Весной)

Ачан бизим сирек даада
Бухулар баармаа башлээр,
Ачан кырмызыклы данда
Гүн, уйанып, гулүмсеер,
Ачан кукунун сеси таа

Арпадан кесилмемиш,
Ачан жыннээр акан узаа
Дережик далгаланмыш,
Ачан бойлу, шефкли аачлар
Силкинерләр уйкудан,
Ачан да түркүжу кушлар
Бакәр йапрак алтындан, —
Озаман илин дуйэрым
Хализдән бән кендими,
Озаман бән генчленерим,
Дуйарак куведими...
Йоргуннуум фит кайбелер,
Куш гиби чалмаа гелер.

СУСКУННУК (Тишина)

Сус авшам услу инер
Гениш кырлара,
Раатлык каба йайыләр
Чифт каралыына.

Фырчалы йылдызлары
Гөктә бичерәк,
Ай-орак шен сырыдәр,
Ерә бакарак.

Башаклар шушукланәр
Лүзгәрлән ортак —

Екиннәр далгаланәр,
Тенә беслейрәк.

Чырлаklar хава чаләр
Сансын дуун сырасында,
Башка бөжекляр ойнээр
Хору от арасында.

Суут-дилбер гелин гиби
Саркытмыш далларыны,
Деренин далгасында
Йыкээр пеликлерини.

Геженин сусу кәәмил —
Буйурәр йазмаа,
Тутундум ишә хамел —
«Чин» пиет курмаа.

Сускуннук услу конду
Долай ерлерә,
Гежә раатлыны серди
Уйкулу куйя.

* * *

Шашмалы темизлик сабаада,
Шашмалы бозарәр дан ери,
Гөлгеләр йок олэрлар ердә,
Дуруклаа йайылсын йол верип.

Гөк ренги йарашәр отлара,
Чин бонжуу йалабәр йапракта,
Сансын маасус чииләр йапылы,
Топласын ки гүнеш оннары.

ГҮЗҮН (Осенью)

Салча бойундан гидерим,
Солуйрак дерин:
Отлукларын пек северим
Солууну кескин.

Хепсини, не шен бүүәрди,
Коса йыкмыш кайрыма,
Хепси, не чичек ачарды,
Тепейә куру йывма.

Бән чайыржа өрүерим
Бозәрмыш дүзлүк ердә,
Гүженик, ки гүз, гөрерим,
Саркытмыш генә пердә.

БҮҮК ЙААМУРУН АРДЫНА (После грозы)

Йылдызлара бакарак,
Уйуйәр долай кууләр,

Узактан салт гүрлемäk
Орталы сарсыладар.

Иалап едер чайырлар
Иыканмактан сора,
Калкынэр йатнык отлар,
Ки иилтмишти бора.

Селлär артык сүзүлмүш
Ашаа, алчаклаа,
Ташкын дерä са быкмыш
Гур вулдамаа.

Саде заваллы мешä
(Иылдырым урмуш!),
Иарылы бойдан-бойа
Йола серилмиш.

Сускуннук долайларда,
Ки жыннээр кулаан,
Сансын калмамыш бырда
Хич бир дири жан.

Те, сабаа да алатлээр
Даны бойамаа,
Сансын хализ савашер
Гунä йол йапмаа.

Гүн-гүнеш адымнады
Байыр ашыры,
Да ерä чемрек герди
Сырма чадыры.

ДАНА-ДАНА ДАСТАНА
(Обращаясь к народному эпосу)

Дөрт гөзлән бакарды
Оолум аазыма,
Түркүму сесләärди,
Евелдән калма.

Бән да өлежäйдим
Оз күчүклуүмдä,
Түрку пек севäрдим
Сеслемää күудä...

Дүндү сансын буннар —
Аклымда хепси:
Күчүк одажымыз,
Манинин сеси.

Хеп чаларды мани,
Гөзүндä йашы:
Не чок биз чекмишик,
Нижä шиндиси?

Гөз-кулак олардым,
Ону сеслейрәк,
Гуусум сук калкарды,
Кувет топлайрак.

Ана түркү, маани,
Масал хем дастан!
Санки вар мы бири,
Сизи билмейән?

Саа ол, халкым, саа ол!
Чалышмышын сән,
Раз буункү гуннердә
Вар түркү болдан.

Ўзлән йыл дурмушун
Куллуқта шафксыз,
Чок дастан курмушун
Хич бир йазысыз.

Бобадан оола
Ааз ааздан гелди
Йыкылмаз калә —
Халк седефлери.

Шүкур, халкым, шүкүр,
Шүкур үректән,
Ки жөмерт курмушун
Ана сөз, дастан!

* * *

Деерләр зормуш ишлемәә
Шу кара топраа,
Иш кирлиймиш, не демәә, —
Зор екмек буүтмәә!

Биз са буна сынашык —
Илин ишә койма!
(Деделердән биз билдик:
«Сән ишә хич дойма!»)

Чалышмарсан, булмайжан
Кендинә кысмет, —
Ишлейәрсән, олажан
Саа хем селемет.

* * *

Дөндуйнән узун йолдан
Дуума ерлерә,
Татлы ана тарафтан
Булмазсын маалә...
Ки денейәсин дуйгуну
Мемлекетинә,
Икидә-бирдә йолу
Кап ашырыйа.

КЫСМЕТ ПАЙЫ

(Доля счастья)

Ачан сусузсун йангында,
Аазын куру, дилин — демир,
Валлаа, бир сызынты йолда
Кысмет гиби сана гелир.

Еер байыларсан аачлыктан,
Ачан йолун битмӓз-узун,
Валлаа, асретсин хализдӓн,
Олсун бир бука курунтун.

Еер буук аяз сени тутарса
Кырын увасында чыплак,
Валлаа, кысмет гиби сайарсын,
Узакларда бир кӓр шылак.

Ачан кендин ашырыдайсын,
Жанын йанэр йалнызлыктан,
Гӓлмӓӓ да сыртындан верӓрсин,
Ана бир сӓз салт ишитсӓн.

Сорарсан сӓн: «Не о кысмет?»—
Валлаа, буну хеп сайыкларым
Башка ишлӓр арасында,
Чӓнкӓ кысмет пайы сайарым:
Су — кызгында, гииси — суукта,
Кара екмек — йаванныкта,
Ана тараф — йалнызлыкта.

ЙАШАМАКЛАН

ГӓЗ ГӓЗӓ

(Лицом к лицу с жизнью)

ЗОР ЙОЛУ — КЫСМЕТ

(Счастье трудных дорог)

Сарп ишләр, йок не демӓӓ,
Етиштирмедим йапмаа.
Йок кӓрлӓӓ да сайыда
Инсанын арасында.

Кимсейин да бозмадым
Йортуда софрасыны,
Йолларда диленмедим —
Идим екмек кендимин.

Зор колайлан кол-кола
Йолума чыкарды,
Шукӓрдӓм кими керӓ
Бир йаван екмӓӓ да.

Савашмадым гӓч йолда
Зенгинник йывмаа,
Сайарак таа бӓӓк фӓйда —
Йол, чамур кармаа.

«Ер кара, ама — пара», —
Халкымыз сӓлеер.
Ким бет бакмӓӓр чамура,
Таа да пак олӓр.

Кысметлийим бән ондан,
Ки чамур кардым,
Ки хич качмадым зордан,
Ки гучтән даттым.

Сорсалар, кайылмыйым
Генә зор йола?
Бән дейәрим кендимә:
«Хей, колай гелә!»

ЕСКИМӘЗ (Не состарится)

Биз кысмет дуйэрыз херкерә
Бир булма гиби (о диил калма!),
Жеремә аләр не үзерә
Бир ихтәрлан гүжүлә дуума.

Гечинмәк — натура закону,
Диил вермә о йукардан,
Диил чыкма шу ежелин сону
«Гүнәәлы дүннәә» ихтәрлыындан.

Диил ихтәр бизим топрак, дүннәә:
О дишер тә, мутлак, гөзүндә.
Силкинип та, быкмээр демәә:
«Бак, дуумуш ени йылдыз гөктә».

Ескийәр ми су, аяз, гүнеш,
Йылдырым, хем гүрулту гөктә?
Ескийәр ми донмуша атеш
Иа да жөмертлик бир асретә?

Ескимәз шу кырмызы даннар,
Ескимәз ушак тутмаа куҗак,
Ескимәз татлы сөлеишләр,
Кардашлык, достлук, севда хашлак.

Шу дүннәә калар бизә хеп генч
(Дурмамайжа дишилер тени),
Диишилмәк са чүрүмәз дивеч —
Шыладәр бизә илерсини.

КҮЧҮКЛӘР ЖАЙЫЛМЫДЫР? (Молодо, но зелено ли?)

Алмалыкта, чименә,
Көрпә чоҗужак
Йан гелдийди йаныма,
Шен гулүмсейрәк.

Чок лафа дурдум онуннан,
Чок ишләр андык:
Ежел, курак, доору, йалан —
Хепсинә далдык.

Өлә калпли данашмак
Санмадым чыксын:
Пек күчүктү бак ушак —
Некадар билсин?

Сандым, ушак — ушак гиби,
Чекмедим умут,
Ки фикири — дениз диби, —
Сеслә, куллан, гүт.

Фикирли жувапларны
Дүшүндүм саймаа:
Хербир жувап ардына
Бирәр от йолмаа.

Соруш-жувап түкенинжә,
Тестә топланды:
Анны йолдум, чол олунжа,
Отчааз калмады.

ПОЭТ ЕЖЕЛИ (Доля поэта)

Чок занайат вар дүннеедә,
Чок иш, тертип инсан билер,
Хербирижи да ериндә
Файда, кәәрлык хеп гегирер.
Дүштү беним да пайыма

Түрлү инсан занайаты:
Бән сынашык чекмәә казма,
Пулук тутмаа, арман дүүмәә,
Машиналык та кулланмаа.
Ўуредижи олдум вакытлан,
Шинди билгийлән евлендим,
Дейжәм: киät гиби бир достлан
Ўмүрүмдә йок булуштуум.
Ама поэт ежелиндән
Йок ишиттиим таа зор кысмет:
Биннән лаф чичеендән
Ләазым йапмаа салт бир демет.

ЗАМАН ГӨСТЕРИР (Время покажет)

Хай, бааса гирмәә етәр:
Ким поэт, ким диил поэт,
Вакыт жувабы верәр:
Акына кимдә кувет.

Гөстерир заман аслы,
Гений ким, кимдә талант,
Ким доору, ким йаланжы,
Ким шишман, ким спекулант.

Беклемәә са так едәрса:
Ўзйыллык — узун вакыт,

Ежел'ни гөрмәә истәрсан,
Бир ирми йылжааз акыт.

Озаман да кәр аннарсын,
Ким жыванмыш акына,
Ким етиштирмиш йашааркан
Бенземәә бир ихтиәра.

ХЕРБИР ИШ КЕНДИ ОЛСУН!

(Да здравствует естество!)

Кыр-чайыр
Чичек ачмарса,
Дан узакта
Бозармарса, —
Жаннанмак олмаз,
Пиет курулмаз,

Чичәән темизли
Олмарса,
Суйун серинни
Олмарса, —
Жаннанмак олмаз,
Пиет курулмаз.

Гежеләр еер
Карармарса,
Гүндузләр

Бийазымарса, —
Жаннанмак олмаз,
Пиет курулмаз.

Екиннәр екин
Буумәрсә,
Үзүмдән шыра
Сызмарса, —
Жаннанмак олмаз,
Пиет курулмаз.

Тер туздулууну
Кайбедәрсә,
Бал татлысыны
Иок едәрса, —
Жаннанмак олмаз,
Пиет курулмаз.

Севгинин алифи
Сууарса,
Кысмет мутлуу
Дуймайарса, —
Жаннанмак олмаз,
Пиет курулмаз.

Раатлыын илинни
Гечәрса,
Ажы санжысыз
Оларса, —

Жаннанмак олмаз, —
Пиет курулмаз...

Бән, кардаш,
Истеерим пек,
Олмасын
Ўздә бир тек:
Гөк — маави олсун,
Бал — татлы олсун,
Туз — тузлу олсун,
Су — серин олсун... —
Хербир иш
Кенди олсун!

ИОЛУ ГӨСТЕРМӘМ
(Не покажу дороги)

Бән генә чалылаа гиттим
Танынмыш йолдан,
Генә чили үркүттүм
Тулу йувасындан.

Йувадан аударак,
Анач дөн-дөнер,
Йавруларны коруйрак
Бана өзенер.

Чилжезләр синик дурэрлар
Көкен алтында,

Атмажа бени сайэрлар
Куш арасында.

Нижә сөлейим куша,
Ки докунмайжам,
Ки benim да вар ушаам —
Кыс-кысканажаам.

Кулажа, кара кашлы,
Тени бойлужа,
Лафедер да акыллы —
Гелер шашажаан.

Йок бактыым она, аман,
Дуймадаан кушку, —
Онуштан да гөстөрмәм
Йаврулаа йолу.

* * *

Куш, учтуу тарафына
Етишип, конар,
Саде дерә чалкана
Динмесиз акар.

Йар, чоллук, чайыр, ташлык,
Дарлыклар гечәр,
Байыр, тепә, йамачлык,
Даалар долашар.

Бора, усланып, дурур,
Атеш кесиләр,

Геч. Бир бой дүш
гөрмүш артык гежә,
Сән са истәмәәрдин,
гирип евә, йатмаа,
Соруштурардын,
йашамак нижә
Хем киада дост
пек ми зор олмаа?

Салт икинжи
хорозлан айырылардык,
Сансын гүндүз
кыса гелди бизә,
Салт ишидип: «Исләә!» —
сән раатланардын,
Салт бу жувап
уйарды калбинә.

Гарип амам!
Сән хич та шупеленмә:
Сенин оолун
булур мурадыны,
Билги йолу —
зор (биннән четин склемнә),
Зорлаа евли
йапар умудуну.

Те йоксун сән:
мезар капты, мерет,
Ансызындан...
Илин топрак сана!

Салт аф ет,
ки дуйамадын кысмет —
Битки кере
бакасын оолуна.

АНА
(Мать)

Ушак гежә атеш йанэр, —
Уйку му анайы тутсун?
О хеп саллээр ону, дүүнер,
Билмәзкән, не йардым версин.

Не аннадабиләр жанжаз,
Кимә хем нижә аалашсын?
Ачан кенди таа аннамаз,
Дили билмәз лаф чыкарсын?

Ама онун долайында
Бүтүн айлә диван дурэр:
Үч карышлык йатаанда
Дири инсан ажы чекер.

Уйурмусун сән бу вакыт,
Дуйурмусун саа кендини?
Йанарсын кәр нижә барыт,
Саде гөрәсин иилини.

Бүтүн дүннәә дуйэр кабаат
Бир заваллы күчүк ааларкан,
Бак кимсейжик оламаз раат,
Ушаклармыз саалык дуймазкан.

ВАР УМУТ БЕНДӘ

(Надеюсь я)

Северим гитмени сенин,
Макарки аҗыҗа,
Северим тек гелишини —
Бана о хошлужа.

Северим аклымда тутмаа
Сени, бойлужа,
Унутмам дудакларны —
Темиз, татлыҗа.

Вар умут бендә, ама
Сендә да олса, —
Топланарыз биз гүмә,
Ниҗә дал дала.

АКЛЫМ СЕНДӘ

(Думаю о тебе)

Сендә аклым сыраварды —
Йок куртулажаам!

Гөрсәм сени, ки вардын,
Разы олажам!

Ама нечин окадар
Узаклаа аштын?
Беким сән да, заваллы,
Пишманнаа каттын...

Билсәм, ким кавгалатты
Бизи илк-сефтә,
Копарарым йаш чаты
Онда бир тестә.

БАК ЖАНЫМА

(Загляни мне в душу)

Биннән йыл шылээр
Ай — тунукланмаз,
Севгимә бензеер —
Алифи гечмәз.

Раатсыз чөшмедән
Акэр серин су.
Өзнек жаныма
Йарашмаз мы бу?

Караннык даадан
Саде бир йолжаз,

Ажаба, севдам
Она бенземаз?

Пак шылак атэр
Йылдызлар ерә.
Ажым, йалпаклыым —
Оннара гөрә.

Иа бак: бу гежә
Йылдыз йаамуру;
Ианэр үреемдә
Атеш маамуру.

Быктым беклемәә,
Сән са хеп йаваш.
Насыл олмамаа
Бундан делибаш?

Жаным — фырын, мари,
Алифи таман,
Незаман, йәрим,
Она бакажан?!

САНА
(Тебе)

Бән окадар кувет дөктүм,
Ки унудасын фит

Бени, ажы ежеллийи,
Да буйурасын: «Гит!»

Бән окадар көтуледим
Кенди кендими, —
Унудасын, саваштым,
Бени, беендиини.

Сән инанмадын бир сөз,
Дәәрдин: «Мурадымсын!
Бошуна, бе карагөз,
Сән хеп бир бенимсин».

* * *

Назландырмадым сени
Паалы рубаларлан,
Душүмдә са шекилин —
Ипек, кадифәйлән...
Бойнунда — сыра бонжук,
Седеф — сайысыз,
Пармаанда — алтын узүк,
Зумруду паасыз.

* * *

Артык бийаз сачларын—
Йалабык йол башында,

Саде сенин назлылыын
Ихтәрламаз үреендә.
Чок йыл аштык йан-йана,
Севишерәк икимиз,
Севгим — сана бир арка,
Сенинкии — бана йылдыз.

* * *

Сыкыләр жаным
Дайма бириндән,
Ки гөзәл йәрим
Узакча бендән.

Гелер бана, сансын
Сән — дередә су,
Бән да — бир фиданым,
Кенарында буудуу.

Башка түрлу кысмет
Душмемиш бана,
Сансын селемет —
Бакмаа айнана?

* * *

Бүтүн дүннәә севда буләр —
Доздолай севги,
Онуштан да жаннар дууэр,

Ки хепси севмели.
Ишә — сыра, лафа — сыра,
Ким буну билмәз?
Ени севги — ески севги,
Өлмәз, дишилмәз!

* * *

Ачан севимли, йалпаксын,
Бакышын — ачык, сыжак,
Душ гиби бана гелерсин,
Казанылмадык бир хак.

Ачан чывдырык бааргансын,
Чекишерсин бошуна,
Бана гелер, ки дуумайсын
Шейтанын айлесиндә.

Өлә да йыллар ашәр:
Ба назын диби йок —
Шефкимә гелсин,
Ба урәәм пек ток —
Сууклууна сенин,
Ба ихтиарым бән —
Вакытсыз сууйан,
Ба атешим бән, —
Кысметли олан.

Гүнеш йатэр йаннашык
Дүннеедә гөлгәйлән,
Нижә дурэр сармашык
Буук кысмет белаилан.

Гүнеш-гөлгә, суук-сыжак,
Сансын курулмуш бирдән:
Аннамарсын бириндән,
Датмадаан өбурүндән.

Дүннеедә кысмет өлә:
Хич та, чок та булунур.
Дуймамышкан, не бела, —
Кысмет дады йок олур.

Вар фидан,
ки көклери үздә,
О көкләр
путүрекли, бурма-бурма,
Санмайныз салт,
ки чиркин көктә
Азалмыш кувет
дамна-дамна.
Көк, бурук кәр,
фиданы беслеер —

Таа буук гүчлән:
калмасын геери
Курсурсуз көктән,
ки хеп уунер,
Чүнкү өмуш
даада
дуннәә гөзели.

Фашизм — мерет басыжы,
Геберди, жан алыжы,
Ама хобур капыжы,
Екти топраа туум ажы.

Санма, ки, о мезардайса,
Ачылды каранниклар:
Ал есап, ки өлудә да
Сиври бүүер тырнаклар.

Иуфка өзекли талига
Ансызындан бөлунур,
Нижә енсерсиз кырлига
Саманныкта йок олур.

Санмайлым, ки шу өзек
Талигада уфак иш,
Нижә да башка герчек —
Зән етмәә она кириш.

* * *

Иа денә: гезәркән чайырда,
Чииненмиш отлар ардындан
Калкынэр аякча енидән
Сенин таа сыжак излериндән.

Инсанын өләдир кавгасы —
Чекиштийнән диил ләазым лафлар:
Сусараклан узлашмак олар —
Калкынар кенди баснык отлар.

* * *

Дууду кула бир кызчааз,
О да айлемә гирди.
Не күчүк онда елжәәз!
Ама тутэр онжаазда
Курежии хем топчаазы,
Хем да өмүрүмузу...

* * *

Иан-йана бүүер кырда
Шен буудай хем айырык:
Оннара бак херердә
Семиз чифт — ана карык.

Дуудурэр хеп бир ана
Жываны хем хайыны,
Хализдән билмәзкенә,
Қундакта ким сарылы.

* * *

Салт, олмалы, о кысметли,
Ким бүүк йашта дуйэр, ки генч,
Ким йашамыш ежелени,
Чекинмейип, нижә енгеч.

Өлә инсан кайнаа бензеер,
Ки хич бир көстектән коркмаз,
Йангел булуп, ону енсеер, —
Суйу онуштан түкенмәз.

* * *

Кимдән иилик,
Кимдән көрлүк

Бу дүннеейә гелмиш?
Демәйә колай, ки хепсини
Бизә натура адамыш.
Диил, кардаш!
Иилик-көрлүк хесабыны
Инсаннар хеп чыкармыш.

* * *

Йыллар, унудулуп, гечәр,
Йаптыклары калар аарда,
Ана дилдә салт пейтләр
Кайып олмаз бу дүннеедә.

* * *

Айык бакмаа ки ишлерә,
Бозмаз ичмәйә кими керә:
Дурук шараптан дәдулар
Кувет топларды евелләр.

* * *

Ким севинер аалемин кахырына,
Кысметсиздир таа белалыдан,
Кәр булса шенник та о бундан.

* * *

Раз вар байыр, гөлгә ләазым олсун.
Истәрсән куртулмаа еер гөлгедән,
Ләазым йыкасын байыры хептән.

ИКИ СЫРАДА

(В две строчки)

Саде оннар булур шан,
Ким дуймуш, не о Ватан.

* * *

Бир пилич шан казанмыш, —
Карталмыш, осаат демиш.

* * *

Недән аннамазды,
Хам сөзә катарды.

* * *

«Киреч, — үүнәрмиш куан, —
Йапыләр бал мумундан».

* * *

Екмәзмишләр хайырсызлары,
Бууәрмишләр кендилери.

МААНЕЛӘР

* * *

Калк, мари кыз, мендердән,
Гелир гүвәә дермендән,
Йоллар сана дүнуржу —
Бән оларым дүүнжу.

* * *

Аул бойу гүлфатма,
Бакышыннан коркутма,
Сени бана вермезләрса,
Каврайжам — санма шака.

* * *

Кырк мечик унудулду,
Кырк айоз тунукланды,
Кызлар шинди оручта,
Ойун чакәрлар клубта.

* * *

Сакажыда су серин,
Сакажыда кол четин,
Пек исләәдир гувеели,
Гидин она: о метин.

* * *

Йолун бойу пытырак,
Чык каршы гүлүмсейрәк,
Бобан сени денемәз,
Сопа геердән сыбытмаз.

* * *

Катран алдым бир фычы —
Йәрим сайды — киражы,
Раз дөнмүшүн сән бендән,
Казы дуар малучтан.

* * *

Шейтан парасы гөзәл,
Алтын гиби йалабар,
Ама бакма гөзелә,
Бак шереметә хем шенә.

* * *

Кыз-дилбер — хер адымда,
Гөзелиндән таа гөзәл.
Ама нижейдир оннар
Йарышмакта надазда.

* * *

Бир бучук йыл колладым —
Еш кендимә айырдым,
Пишмандырым өлүнжә:
Сырык идим дойунжә.

* * *

Быйык брактым — ко буусун,
Йәримә гыжыкласын,
Ўфкедән да, тутунуп,
Йәримә вар не йолсун.

* * *

Сатын алдым бир чаты,
Ужу са пек каскаты;
Йа домал, бе кафадар...
Копмасайды — чок тутар.

* * *

Чакмак арды — кывылжын,
Беним йәрим пек хырчын,
Өмурумун йарысы —
Өрс хем чекич арасы.

* * *

Сакажынын сакасы —
Делим-дешик догасы,
Йәри она пек бензәр:
Пала-парта рубасы.

* * *

Дан ерлери бозарэр,
Йәрим евә алатлээр,
Диилим салт бән пазардан
Бойнусуна сармашан.

* * *

Урдум бир таш йамажа,
Етәр бана бу гежә:
Йоктур өптүм окадар —
Казанынжә йоргажа.

* * *

Ўрдум бир таш йамажа,
Севдим бир кыз каража,
Йанажыдыр — ал алма,
Гөзлери — чини пака.

* * *

Кыздыр — наздыр (ким билмәз)
Дилбери да ким севмәз?
Беним йәрим — ен чемрек,
Шишә йолда хич сурчмәз.

* * *

Йәрим бана еш олду,
Гүнум сансын беш олду,
Икидә-бирдә комшуйа
Гидип алым диш оту.

* * *

Үч гүвеелиинә гиттин,
Сенин гүннерин битти:
Қайнанайлан йашамак —
Йакыжы бибер дүумәк.

* * *

Қайнанажыым пек жөмерт
(Гелмеер башына бир дерт):
Қышын каар сана вермәз,
Йазын сыжак ичиртмәз.

ЧӨРЕК

(Хлеб)

Дизилер йыллар-синжир,
Вақыт гечер пек,
Унутмаз саде фикир,
Нижәдир екмек.

Имекләр сырасында —
Татлы хем таазә,
Чөрек софра үстүндә
Хеп урәр гөзә.

Шу кытлык унудулмаз,
Қөр, кара кытлы —
Ушаклар суүндурмаә
Аачлыныны быкты.

Женктән сора хер вакыт
Кытлык бас едер,
Еркек куллууна да кыт —
Карылык енсеер.

Еркек кытлыы заманы
Кучукләр буушәр,
Ушак дүүер харманы,
Ушак тер дөкер.

Таа буужеси айледә
Боба еринә,
О пулуклан чизидә
Буушәр гүн-гүнә.

Боба гиби күчуунә
Верер екмеени,
Бакмайарак үзүнә,
Иуткунәр кенди.

Салт шашарсын, нередән
О кувет буләр —
Чифтчи онбеш йашындан
Кендини енсеер.

Гетирерäk аклыма
Бү түрлү герчек,
Быкмам чөрек дадына:
Ен татлы — екмек.

БҮҮДҮН ЕКМЕК

(Растите хлеб)

Екин олмуш
Чалкаланәр,
Йоллар дурмуш —
Шушукланәр.

Ени гүмүш
Гөктән шылээр,
Ки душмесин
Тенә, бакәр.

Уйуйер кырлар
Чалканарак,
Беслеер көкләр
Долу башак.

Сус долайда,
Раатлык, енгин,
Гөз амбарда
Беклеер екин.

Қо миллетләр
Екмек буутсүн,
Қо ушаклар
Раат уйусун.

ЖЕНГҢ ИОК ЕР

(Войне нет места)

Гежә саады,
Екиннәр ток.
Башак раады
Буламээр, йок.

Екин беклеер
Косалары,
Башак беклеер
Харманнары.

Коор тенели
Буудай олгун,
Буук тыназлы
Ежел болгун.

Екмек йаван
Имәә кайыл
Хаслы инсан
Биннәрлән йыл.

Йаван екмек —
Йок зарары,
Олмасын женк —
Халк карары.

Даава конса
Хер миллетә:
«Кайылмысын,
Ки ток олмаа
Да женк етмәә,
Йа да женксиз
Йаван имәә?»

Билмәм,
Сайар мы
Биркимсей
Йаванлыклы
Женктән бетер?

СЕНСИЗ СЫКЫНТЫЛЫ

(Без тебя тоскливо)

Сән гиттин. Сенсиз фасылдыр:
Бән кендим хем касавет.
Гам басэр, өлә ажыдыр,
Нижә хасретә гүрбет.

Генә сән дүшә конмушун, —
Душлерин бетеринә
Йәрини да унутмушун,
Хей жаным, коорлу тенә.

Гиделим хай гур дааѳа,
Нердә кайнарак серин,
Ерин гөбеендән гелә —
Йангыны сүндүрүр.

Орада енгин ерләр
Уйукләр су сесиндән,
Орадакы гөлгеләр
Кабледир таа ики жан.

Орада, аар душүну
Унудуп, аннадажан,
Нижә генч крал кызыны
Пек севмиш гиргин олан.

Хем ачан бүтүн уреклән
Сән бана сармашажан,
Өперәк, кызгын атешлән
Долайлы шафкладажан.

Пек татлы өпүш дадыдыр
Қараннык чадырында,
Пек паалы севги адыдыр
Генчлиин йашларында.

Сән гиттин. Йалныз бән генә.
Бән кендим хем касавет.
Йе, гелсәнә генә, генә —
Дуйайым долу кысмет.

ГЕЛ ДААҢА

(Приходи в лес)

Гел дааѳа, пек сускуннуктур,
Сел чакыллан лаф едер,
Нердә отлар — килимжитир,
Дал алтында сакланәр.

Севгили куѳаам өзнектир
Саз гиби шу тенинә,
Дудакларым да хасреттир
Йангыны өпушүнә.

Сызарак йакынныктан да
Отуруруз йан-йана,
Сырма сачлы пелиини да
Өпәрим кана-кана.

От, чичек сарфош кокуйлан
Еизә йатак оларлар,
Лузгержик серин селжәзлән
Севги түркүсү чалар.

Жан түркүйү ишиттийнән,
Уйкулу даа уяныр,
Икимизи да чичеклән
Севги саадында өртүр.

ИЧИНДЕКИЛӘР

(Содержание)

АНА ТАРАФЫМ

(Край родной)

Ай, Бужаам, Бужаам (Буджак мой, Буджак)	5
Тарафым дишер (Преобразуется мой край)	6
Кысмет гелди (Счастье обрели)	8
Саалыжаклан, ана тарафым (До свиданья, край родной)	9
Бүүк йолда кавак (Тополь у шоссе)	11
Ана тарафым (Край родной)	12
Ийан гезәрим Бужакта (Я обойду Буджак пешком)	13
Кавийсин сән (Ты могуч)	14
Илкйаз сабаасы (Весеннее утро)	16
Туна... Туна (Дунай... Дунай)	17
Бужакта гиби гөзәл	19
Чатырык йолда (На перекрестке)	19
Илкйазын (Весной)	20
Сускундук (Тишина)	21
Шашамалы темизлик сабаада	22
Гүзүн (Осенью)	23
Бүүк йаамурун ардына (После грозы)	23
Дана-дана дастана (Обращаясь к народному эпосу)	25
Деерләр зормуш ишлемәй	27
Дөндүйнән узун йолдан	27
Кысмет пайы (Доля счастья)	28

ПАШАМАКЛАН ГӨЭ ГӨЗӘ

(Лицом к лицу с жизнью)

Зор йолу — кысмет (Счастье трудных дорог)	31
Ескимәз (Не состарится)	32
Күчүкләр жайылмыдыр? (Молодо, но зелено ли?)	33
Поэт ежели (Доля поэта)	34
Заман гөстерир (Время покажет)	35
Хербир иш кенди олсун! (Да здравствует естество!)	36
Йолу гөстөрмәм (Не покажу дороги)	38
Куш, учтуу тарафына	39
Аф ет бени (Прости меня)	40
Ана (Мать)	43
Вар умут бендә (Надеюсь я)	44
Аклым сендә (Думаю о тебе)	44
Бак жаныма (Загляни мне в душу)	45
Сана (Тебе)	46
Назландырмадым сени	47
Артык бийаз сачларын	47
Сыкыләр жаным	48
Бүтүн дүннәә севда буләр	48
Ачан севимли, йалпаксын	49
Гүнеш йатәр йаннашык	50
Вар фидан, ки көклери үздә	50
Фашизм — мерет басыжы	51
Иуфка өзекли талига	51
Йа денә: гезәркән чайырда	52
Дууду кула бир кызчааз	52
Йан-йана бүүер кырда	53
Салт, олмалы, о кысметли	53
Кимдән илилк	53
Йыллар, унудулуп гечәр	54
Ачык бакмаа ки ишлерә	54
Ким севинер аалемин кахырына	54

Раз вар байыр, гӱлгӱ лӱӱзым олсун	55
Ики сырада (В две строчки)	56
Маанелӱр (Частушки)	61
Чӱрек (Хлеб)	63
Бӱӱдун екмек (Растите хлеб)	64
Женгӱ йок ер (Войне нет места)	65
Сенсиз сыкынтылы (Без тебя тоскливо)	67
Гел даайа (Приходи в лес)	

Гаврил Гайдаржы

РОДНАЯ СТОРОНА

(на гагаузском языке)

Редактор *Е. Колца*. Художник *М. Глиженская*. Художественный редактор *И. Кырму*. Технический редактор *Е. Бернштейн*.

Сдано в набор 13-VIII-71 г. Подписано в печать 24-XII-71 г. Формат издания 60×90^{1/32}. Печатных листов 2,25. Учетно-издательских листов 2,12. Тираж 1200. Цена 23 коп. Заказ № 1083.

Издательство «Картя Молдовеныяскэ»
ул. Жуковского, 44.

Кишиневская типография № 2 Полиграфпрома
Госкомитета Совета Министров МССР по печати.